

מראי מקומות - סוכה

ח.

להדדי, דכולם מדין דירה הם. גם הק' דלכאו' אין מוכרח מדברי הרמב"ם דס"ל כן, וע"ש דפירש דגם הרמב"ם ס"ל דבעי' דוקא ד' על ד' בריבוע, ודלא כמו שפסק השו"ע ע"פ הרמב"ם. אבל האחרונים ביו"ד רפ"ו (סעי' י"ג), הש"ך, הגר"א ועוד, נקטו כהשו"ע, דהרמב"ם חולק בזה על הרא"ש (והט"ז בהגהות שם כ' כדבריו כאן). אולם ע' בחזו"א (יו"ד קס"ט, ד') דמשמע דס"ל דהעיקר כהט"ז.

וע' מנחת חינוך (קצ"ז, ג') דכ' להסתפק בשי' הרמב"ם בכל התורה כולה, אי ס"ל ג"כ דהדין דע"ד הוא רק שטח של ט"ז מרובעות, או דלמא דמצריך דוקא דע"ד מרובעות, וכ' דבשאר דינים לא גילה הרמב"ם דעתו, ואולי דסמך על מש"כ בהל' מזוזה. אולם ע' בשו"ת חת"ס (יו"ד ר"פ) דכ' לחלק בין מזוזה לסוכה, דמזוזה חמירא עפ"י סברת הסמ"ע דבכל מחייבין במזוזה משום דרוצה התורה שיהי' מצות ה' נגד עיניו ביציאתו ובביאתו, וא"כ סברא זו נוגעת רק במזוזה, וא"כ לפי החת"ס בשאר דינים יצריך הרמב"ם דוקא דע"ד ברבוע (וע' בחזו"א הנ"ל שהק' על החת"ס דמהכ"ת לבדות מלבנו חלוקי דינים שלא נזכרו בחז"ל מכח סברות כאלו).

ג. מי סברת גברא באמתא יתיב

העיר הערוך לנו, הא ודאי גברא באמתא יתיב, שהרי שיעור סוכה הוא ז' על ז', והחשבון מיוסד על הא דראשו ורובו צריך אמה על אמה. ותי' דדוקא לשיבת סוכה, דבעינן שיהי' בה ראשו ורובו, צריך אמה, אבל לישב בשביל למדוד, בזה לא בעינן רק רוחב מקום ישיבתו כשיושב זקוף, ושפיר ס"ד דדי לתלתא גברי בתרי אמות. והעיר הריטב"א דאע"ג דלענין לטבול נתנו לו אמה על אמה, זהו דוקא לענין טבילה, וכמש"כ הריטב"א לעיל (י), דנתנו לטבול שיעור כיושב כדי שיהי' יכול לטבול בריח.

ד. ולחומרא לא דק

פרש"י, שהוסיף מעט על השיעור ולא צמצמו, ומיהו פורתא הוסיף, דלא הרחיבו בתוכו יותר על שיעורו אלא ב' חומשין, דהיינו שליש מששה חומשין שהוסיף בהקיפו, ולכן ליכא לאקשווי כדאקשת לעיל טובא מי לא דק. והק' הריטב"א, למה ל' למימר כ"ד אנשים, ולהוסיף אמה וחומש, הול"ל כ"ג אנשים, ולא לטפויי אלא חומש. ותי' מורו דהי' ר' יוחנן רוצה לעשות חשבון שלם, בין מצד ההיקף ובין מצד הרוחב, ונהי דאם הי' אומר כ"ג אינשי, הי' חשבון שלם של י"ז, אבל לענין הרוחב יהי' החשבון ה' אמות וד' טפחים. אבל עכשיו, החשבון של ההיקף הוא י"ח, והחשבון של הרוחב הוא ו', וא"כ בשניהם הוי מספר שלם.

א. מכדי כמה מרובע יותר על העיגול, רביע, וכו'

ע' בשו"ת תשב"ץ (סי' קס"ה), שהאריך בענין זה, דלכאו' חשבונות אלו אינם מדויקים. וכ' שם באמצע דבריו שיש לנו לומר א' מב' דברים. א) שכך נאמר בקבלתן, דהא שיעורין הלמ"מ הם, ואע"פ שאינם מדויקים י"ל דכיון דלא ניתנה התורה למלאכי השרת, אמרה תורה שיש לנו ללכת אחר עיקרים אלו. ב) אי"נ י"ל, דכשנשאו ונתנו בזה על עיקרים אלו, עשו זה לקרב ההבנה אל התלמידים, לפי שלעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה, אבל באמת כשבאים לנהוג ע"פ השיעורים, צריכים לנהוג ע"פ השיעורים האמיתיים בדקדוק. וע"ע בזה בספר החינוך (רנ"ח), שכ' דלא כיוונו חז"ל לחשבונות מדויקים, והיינו רק במקום שאינו בא לידי חומרא, ואינו מזיק שום אדם בממונו, והעירו בכמה מקומות שאין החשבון מדוקדק [ומשמע דכוונתו לומר כצד הב' של התשב"ץ, שלא לסמוך על חשבונות אלו לקולא].

ב. אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא בעיא טפי

ולמסקנת הגמ', אין די במה שיש שטח בהעגול שוה לרובע של ד' על ד', אלא צריך שיהי' יכול להחזיק רבוע של ד' על ד' בתוך העגול, וה"ה בכל גוונא שתהי' הסוכה, צריך שתהי' יכולה להחזיק רבוע של ד' על ד'. ולכאו' ה"ה לדידן, דלא קיי"ל כרבי דבעינן ד' על ד', מ"מ יהי' צריך שתהי' סוכה שיכולים לרבע בה ז' טפחים על ז' טפחים. אבל הבי"ח (או"ח תרל"ד, ב', וכבר הבאנו דבריו בדף ג') כ' דאולי יש לחלק בין שי' רבי לדידן, דרק לרבי, דס"ל דדירת קבע בעינן, ס"ל דצריך שיהי' יכול לרבע ד' על ד' בתוך העיגול, אבל לדידן, דדירת עראי בעינן, בזה אין שום הקפדה שלא יהי' עגול, וכל זמן שיש כאן שטח של מ"ט טפחים מרובעים, סגי בהכי, ודייק כן מדברי תוס' לעיל (ג), אבל הפוסקים לא ס"ל כוותי', וגם הבי"ח כ' להחמיר למעשה.

וע' בט"ז (שם, ב') שכ' דודאי צריך שיהי' יכול לרבע בתוך העיגול, אבל הביא מדברי הבי"ח בהל' מזוזה (יו"ד רפ"ו) דהביא מש"כ הרא"ש (הל' מזוזה סי' ט"ז) דצריך דוקא ד' על ד' כדי לחייב הבית במזוזה, ודלא כהרמב"ם (מזוזה ו', ב') שכ' שאם הי' ארכו יותר על רחבו, הואיל ויש לו לרבע ד' אמות על ד' אמות חייב במזוזה. דהיינו, שהבין הרא"ש בדברי הרמב"ם דאי"צ שיהי' יכול להחזיק ד' על ד' בתוך העיגול או בצורה אחרת, אלא סגי באם יש שטח של ט"ז אמות מרובעות כדי לחייב במזוזה. ותמה הט"ז, מ"ש מזוזה מסוכה, דהא מבואר בסוגיין דכדי שיהיה נחשב למקום דירה בסוכה צריך שיהי' יכול לרבע ד' על ד' בתוך העיגול, והרי לכאו' כל הדינים שוים